

Milan Chocholatý: Vyhlazovací tábor Treblinka v druhé fázi v porovnání se sobiborským sektorem smrti, rkp. disertační práce, Plzeň 2018, 294 s.

(Posudek oponenta práce)

Česká i zahraniční historiografie věnovala problematice nacistických vyhlazovacích táborů v době druhé světové války nemalou pozornost. Ta byla určena nejen palčivostí tématu holokaustu, ale i celou řadou dalších skutečností včetně snahy o potrestání mnohých válečných zločinců, kteří se po skončení války různými způsoby etablovali do nových společenských struktur. Bylo zároveň přirozené, že touto tematikou se zabývaly i mnohé „paměťové instituce“. Při povrchním pohledu by se tedy mohlo zdát, že jen málo co nového by v současné době bylo možno k objasnění této úděsné kapitoly dějin objevit.

Předkládaná práce Milana Chocholatého ovšem takovýto případný úhel úvah naprosto jednoznačně vyvrací. Nejen, že mnohé v detailech, ovšem velmi podstatných, objevuje, ale upozorňuje i na nové prameny. Již zde tedy zdůrazněme, že jde o precizní historickou studii, která zpracovává závažnou tematiku. Přitom je zkoumána s dokonalou zkušeností a kritickou precizností. Vzniklá studie je pak vytvořena dokonale zvládnutým jazykem. Zároveň nelze přehlédnout, že, alespoň v mém případě, a to i přesto, že jsem se měl možnost seznámit s řadou tematicky obdobných prací, jde o čtení skutečně otřesné a otřásající. Nelze tedy než podtrhnout určitý obdiv k autorovi, že zvolené téma zvládá s jednoznačnou a věcnou dokonalostí.

Práce je rozdělena do 11 kapitol, včetně jejího úvodu a závěru. Z úvodních pasáží oceňuji především autorovu analýzu tzv. revizionistické historie, která má v případě bádání o vyhlazování části evropského obyvatelstva nacistickou mocí ovšem specifickou charakteristiku. V dalších částech práce je pak pozornost zaměřena na tábory operace Reinhardt, tedy procesu tzv. konečného řešení židovské otázky.

M. Chocholatý informuje o genezi samotné operace a o průběhu vzniku a vývoje táborů. Poukazuje na vzpoury, k nimž byli internovaní a decimovaní Židé dohnáni. Líčí organizaci táborů, způsob ostrahy, podává přehled i o mnohých příslušnících nacistického personálu. Poměrně značná pozornost je věnována i ukrajinským dozorcům, jejichž brutalita byla i tehdy všeobecně registrována. Čtenář předložené studie se dovídá i technické podrobnosti o vraždících zařízeních, jakož i o spalovacích pecích, respektive roštech apod.

Mimo autorův zájem nezůstaly ovšem ani aspekty psychologické. Především vnímání traumatu smrti u vězněných a zabíjených. Ovšem i u židovských vězňů podílejících se na spalování či zahrabávání mrtvol. Pokouší se rekonstruovat i dopad tohoto faktoru na ukrajinský a nacistický personál apod. V tomto smyslu jsou popsány i perspektivy přeživších.

Výzkum zahrnul ovšem i mnohé další otázky. Jde např. o problematiku epidemií, především tyfových. Za velmi přínosné rovněž považuji i rozkrývání některých obecnějších souvislostí. Např. vazeb mezi v nacistickém Německu uskutečňovaných programem eutanázie a koncepcí skupinového vraždění ve vyhlazovacích táborech. Dále podtrhuji i pasáže zabývající se ekonomickými aspekty provozu vyhlazovacích táborů, různými kapitálovými přesuny apod. Ocenit je třeba i rozsáhlou část otištěných příloh.

Mohli bychom pokračovat ve výčtu dalších důležitých informací obsažených v předložené práci. Soustředíme se však na tomto místě spíše na závěrečné shrnutí. Tematicky jde nesporně o velmi závažnou problematiku a přínos jejího zpracování jsme zdůraznili již v předchozím textu. Dodejme tedy, že autor využil všech dostupných pramenů a zvládl rozsáhlé množství odborné literatury. Jednoznačně to potvrzuje nejen dlouhodobost jeho zájmu o zvolené téma, ale i jeho schopnosti pracovat s takto rozsáhlou sumou v pravém slova smyslu „mezinárodních“ zdrojů.

Práce má jasnou strukturu. Disponuje všemi náležitostmi, které jsou od takového díla požadovány. Mám pouze jednu malou připomínku – necht' autor doplní oddíl příloh o mapku zachycující rozmístění vyhlazovacích táborů na dnešním polském území. Zároveň vřele doporučuji, aby byla práce publikována a tak se dostala do rukou širší veřejnosti.

Konstatuji tedy, že předložená práce Michala Chocholatého naprosto jednoznačně splňuje všechny podmínky kladené na práce disertační v historických oborech, přičemž i v možném srovnání se řadí mezi práce vynikající. Rád ji tedy doporučuji komisi k úspěšné obhajobě.

V Opavě 13. prosince 2018

Prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc.

